

Libraries Australia: az új ausztrál keresőszolgáltatás

Bevezetés

Ausztráliában nagy hagyománya van a könyvtárak közötti együttműködésnek. A könyvtárak országos hálózatát több évtizede az *Ausztrál Nemzeti Könyvtár* működteti. Az iskolai könyvtárakat nem számolva – az országban mintegy 4850 könyvtár működik, együttes állományuk 75 millió kötet körül van. Az állomány használata intenzív, 2002-ben a kölcsönzések száma 193 millió volt.

A hálózat keretében a nemzeti könyvtár legfontosabb szolgáltatása az *Ausztrál Nemzeti Bibliográfiai Adatbázis* (*Australian National Bibliographic Database = ANDB*) építése, amelynek része a *Nemzeti Központi Katalógus*. Az online rendszer 1981-ben indult, eredeti célja az osztott katalogizálás támogatása volt. Emellett igénybe vették a gyarapító könyvtárosok, a tájékoztatásban és a könyvtárközi kölcsönzésben dolgozók pedig a lelőhelyek kereséséhez. A webes felület megjelenésével a szolgáltatást a felhasználók számára is hozzáférhetővé tették, elsősorban a felsőoktatási könyvtárakban. A könyvtárközi kölcsönzési modul a másolat- és dokumentumszolgáltatást kezeli, valamint az ehhez tartozó pénzügyi műveleteket. A *Kinetica* az *OCLC WorldCat* rendszeréhez hasonló üzleti modellre épül: a felhasználók a világ bármely tájáról igénybe vehetik a térítéses szolgáltatást.

A Kinetica szolgáltatáson keresztül (<http://www.nla.gov.au/kinetica/>) a könyvtárak elérhetik a nemzeti bibliográfia adatbázist és a nemzetközi központi katalógusokat (pl. az RLG Union Catalog, az OCLC WorldCat vagy az *Új-zélandi és szingapuri központi katalógus*), dokumentumokat rendelhetnek pl. a *CISTI*től (Kanada) vagy az *Infotrievet*től.

A Kinetica magában foglalja

- a kereső szolgáltatást, új nevén Libraries Australia;
- a katalogizálási modult (Kinetica Cataloguing Client), a webes állományokat és beviteli űrlapot;

- a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatást (Kinetic Document Delivery Service and Payment System).

Az utóbbi két évben a nemzeti könyvtár teljes mértékben felülvizsgálta a szolgáltatás szerepét és műszaki hátterét. A megújítást az indokolta, hogy eleget tegyenek a felhasználók igényeinek, és olyan értéknövelt szolgáltatásokat indítsanak, mint a közös egyesített keresés, vagy a figyelőrendszer. A Kinetica újjászervezésére indított projekt az új keresőrendszer fejlesztését, és az új katalogizáló és adatbázis-kezelő szoftver üzembeállítását tartalmazza. A fejlesztés során elsősorban a felhasználók szempontjait tartották szem előtt, hogy új, „találd meg és vidd” („find” and „get”) szolgáltatást tudjanak nyújtani.

A Kinetica-szolgáltatás

A Kinetica 1999-ben indult – felváltva az Ausztrál Bibliográfiai Hálózatot (Australian Bibliographic Network) –, hogy ezen keresztül legyen(ek) hozzáférhető(k) az ANDB és a nemzetközi központi katalógusok. A következő tevékenységeket támogatja:

- közös katalogizálás,
- könyvtárközi kölcsönzés és másolatszolgáltatás,
- közös állománygyarapítás,
- a felhasználók számára könyvtári állományok közvetlen elérése.

A szolgáltatásban mintegy 1100 könyvtár vesz részt. Együttes állományuk több mint 38 millió egység, az adatbázisban kb. 14 millió bibliográfiai rekord van, ebből 574 ezer elektronikus forrás adatai; 2003–2004-ben több mint 6,5 millió keresést végeztek benne. Egyéni felhasználók számára a szolgáltatás korlátozott: csak az előfizetők, vagy a felhasználók költségeit fedező tagszervezetek vehetik igénybe.

A nemzeti gyűjtemények online elérhetővé tétele mindenki számára

Ausztráliában gyorsan elterjedt a korszerű kommunikációs technológia, ezen belül az internet használata. A könyvtárak igénybevétele fontos része az ausztrálok életének. A Kinetica-szolgáltatás megújításának egyik lépése egy új interfész üzembe helyezése, amelyet a közkönyvtáraknak ajánlottak fel kipróbálásra. Az *Information Australia* a Google-hoz hasonló elérést tesz lehetővé az ANDB-hez, a *PictureAustralia*hoz, a kurrens ausztrál folyóiratok teljes szövegéhez. Ezen kívül a kísérleti időszakba bevont hat könyvtárból a dokumentumszolgáltatást térítésmentesen rendelték meg.

A felhasználói elvárások vizsgálata

A 2004 októberében indított kutatás az információkeresők szokásait vizsgálta olvasói csoportok bevonásával, és az állami, egyetemi és közkönyvtárakban folytatott megkérdezések alapján. A kutatásba bevont csoportokat és szakembereket úgy válogatták össze, hogy megfelelően képviseljék a felhasználói közösségeket. A „minta” a következő csoportokat tartalmazta:

- három csoport, akik a Kinetica szolgáltatást használták a Nemzeti Könyvtárban, az Ausztrál Nemzeti Egyetemen és a Victoria Állami Könyvtárban;
- három csoport, akik az Information Australia kísérleti szolgáltatást használták a Brisbane-i Városi Tanács Könyvtárában, a Yarra Plenty Regionális Könyvtárban és a Southern Tablelands Regionális Könyvtárban;
- hét strukturált telefonos interjú az Information Australia felhasználóival Thuringowa-ban és Northern Rivers-ben.

A kutatások érdekes eredményeket adtak a felhasználói szokásokról:

- az egyetemi és közkönyvtárak legtöbb olvasója az információkeresés kiinduló pontjaként a könyvtár honlapját és katalógusát használta;
- az egyetemi szektorban leggyakrabban saját könyvtári katalógusokból indultak el, kevesebben keresték a központi katalógust és az adatbázisokat, mint amilyen a Scifinder;
- a független kutatók is elsősorban a honlapokat és a katalógusokat keresték, de sokkal többen használták az adatbázisokat (valószínűleg kutatási témájuk mélyebb kereséséhez).

Az olvasói elvárásoknál magasra került a mérce:

- a közkönyvtárak olvasói meg akarják találni a szükséges dokumentumokat, bárhol is legyenek azok; egyre inkább használják a katalógusokat az azonosításhoz is, ha valamit meg akarnak venni;
- az egyetemi felhasználók az ausztrál gyűjtemények egyszerű elérését szeretnék, a nemzeti bibliográfiai adatbázis elérése azonban nem volt elég könnyű számukra;
- A független kutatók az összetett keresés iránt mutattak nagyobb érdeklődést, ezen belül is a több adatbázis egyidejű keresésében.

Mindhárom csoport számára jelentős terhet jelentettek a könyvtárközi kölcsönzési költségek. A kutatás világosan megmutatta, hogy a felhasználók úgy gondolják, hogy miután a központi katalógus segítségével megtalálták a keresett dokumentumot, azt azonnal meg is kapják.

Az ANDB-ben folytatandó kereséshez, a Kinetica vagy az Information Australia eléréséhez alkalmazott interfészekre vonatkozó kérdéseket négy témakörbe fogták össze:

- tartalmi kérdések,
- könnyű használat,
- a szolgáltatás láthatósága (visibility) és ismerete,
- a dokumentumok kézhez vétele („getting”).

A Kinetica megújítása

2003 decemberében tették közzé a Kinetica szolgáltatás megújítására irányuló két éves projektet. A fő célok a következők voltak:

- a szolgáltatás javítása olyan területeken, mint a keresés és az online működés (válaszidő);
- a Kinetica kínai, japán és koreai szolgáltatásának integrálása;
- új kereső interfészek fejlesztése az egyéni felhasználók számára;
- a legjobb pénzügyi megoldások megtalálása.

A moduláris felépítésű új rendszer négy alrendszerből áll:

- A nemzeti bibliográfia kezelése – a könyvtár-irányítási rendszer (library management system) alapján,
- Kereső és szolgáltató alrendszer – a TeraText szoftver alapján,
- Felhasználói kapcsolatok kezelése – saját fejlesztés,
- Dokumentumszolgáltatás – a Fretwell Downing VDX szoftver alapján.

A fejlesztések eredményeként nőni fog a szolgáltatások elérhetősége és hatékonysága. Ennek érdekében a megújítás kísérleti projektekre, a meglévő szolgáltatások bővítésére és a felhasználók újabb elvárásaira épül.

A Kinetica új kereső szolgáltatása: Libraries Australia

Ez a megújítási projekt első átadott modulja, amelyet a jobb keresési lehetőségek („finding”), a könnyű használat, a jobb találatok, bővebb elérési lehetőségek és a dokumentumok különböző eljuttatási módjai jellemeznek. Ez utóbbi magában foglalja az online források közvetlen elérhetőségét,

a saját könyvtár katalógusának keresését, más könyvtárak katalógusaiban való keresést és online könyvtárközi rendelést, valamint egyéb szolgáltatók elérését (pl. könyvesboltok, Infotrieve, CISTI és más szolgáltatók, a Nemzeti Könyvtár Másolatküldő Szolgálata). Az ügyviteli rendszer fejlesztésében a jogosultság kezelését kell kiemelni.

/MISSINGHAM, Roxanne – BOSTON, Tony: Libraries Australia: creating a new national resource discovery service. = Online Information review, 29. köt. 3. sz. 2005. p. 296–310./

(Viszocsek Eszter)